

I dansk politik er man uenige om, hvorvidt cannabis skal betragtes som skadeligt, kriminelt, medicin eller fornøjelse

STOF NR. 40 / EFTERÅR 2021

Dansk cannabispolitik har bevæget sig i en mere restriktiv retning de seneste tyve år. Der er dog stadig stor variation i politiske opfattelser af cannabis og cannabisbrug, alt efter om det knyttes til organiseret kriminalitet, til risikobetonet og sundhedsskadelig adfærd eller kategoriseres som medicin.

AF VIBEKE A. FRANK, THOMAS F. SØGAARD OG MAJ NYGAARD-CHRISTENSEN

Vibeke A. Frank er antropolog og professor ved Center for Rusmiddelforskning

Thomas F. Søgaard er antropolog og lektor ved Center for Rusmiddelforskning

Maj Nygaard-Christensen er antropolog og lektor ved Center for Rusmiddelforskning

Fra 1960'erne og frem til i dag har politiske opfattelser og italesættelser af cannabisbrug og cannabisbrugere ikke kun forandret sig, men er også blevet mere mangfoldig, dog med en tydelig tendens mod en stærkere problematisering af cannabisbrugere end tidligere. Historisk set er brugen af cannabis således både blevet forstået som et subkulturelt ungdomsfænomen, som et afvigende valg, som årsagen til organiseret kriminalitet, som risikofyldt og sundhedsskadeligt og, senest, som medicin, der kan lindre sygdomssymptomer eller bivirkninger af andre behandlingsformer.

Selvom nogle af disse opfattelser af cannabisbrug har en længere historie på bagen end andre, så eksisterer de samtidig med nyere italesættelser og problematiseringer af cannabisbrug. Derudover er disse italesættelser koblet til bestemte politikområder. Hvis vi vil forstå, hvordan cannabisbrugere italesættes i dansk cannabispolitik, er det således væsentligt ikke kun at fokusere på forbudspolitikken, men også at inkludere et fokus på, hvordan cannabisbrug opfattes i forebyggelses-, sundheds- og socialpolitik. At undersøge, hvordan cannabis italesættes som fænomen og problem indenfor forskellige politikområder, er væsentligt, fordi disse italesættelser ofte danner baggrund for forskellige politikker og indsatser.

Cannabisbrug var et ungdomskulturfænomen

Brugen af cannabis voksede hastigt i 1960'erne i Danmark og især blandt bestemte grupper af unge, herunder hippier, nogle unge fra venstrefløjen og særlige subkulturer. Således blev cannabisbrug også et symbol på ungdomsoprør mod det etablerede samfund. I forlængelse af dette blev cannabis derfor primært set som et 'socialt' fænomen og som en del af ungdomskulturen. Fik unge problemer med deres cannabisbrug, blev behandling anset for en bedre løsning end straf. Så selvom produktion, distribution og køb og salg af cannabis har været forbudt i Danmark siden 1955, blev besiddelse til eget for-

brug såkaldt 'depenaliseret' i 1969, dvs. at noget betragtes som kriminelt, men ikke straffes. Dette betød således, at blev man taget med mindre mængder af cannabis på sig blev stoffet konfiskeret, men det blev ikke straffet. Unge, der havde behov for hjælp, blev således henvist til det sociale system, hvis de fik problemer med cannabis, i stedet for det strafferetlige system. Vi havde således i Danmark en relativ liberal cannabispolitik, hvor man skelnede mellem cannabisbrugere og cannabissælgere. De førstnævnte var potentielt sociale klienter med sociale problemer, mens sidstnævnte var kriminelle og dem, der var fokus for politiets indsats og straf. Denne opfattelse af cannabisbrug ændrede sig dog med den nye narkotikastrategi *Kampen mod Narko* i 2003, som fulgte i kølvandet på, at cannabisbrug i stigende grad blev set som et 'afvigende valg'.

Cannabisbrug blev måske mere 'normalt', men også stadig et 'afvigende valg'

I løbet af 1990'erne og begyndelsen af 00'erne begyndte statistikker at vise, at brugen af cannabis var mere udbredt end tidligere blandt unge. Undersøgelser viste også, at unges holdning til cannabisbrug var blevet mere liberal. I forskningen og i den offentlige debat begyndte man således at stille spørgsmålstegn ved, om cannabisbrug var forbeholdt særlige subkulturer, eller om man i stedet skulle begynde at se brugen af cannabis som et 'normalt' fænomen blandt unge generelt. 'Normaliseringsteorien', som udenlandske forskere kaldte det, tog udgangspunkt i en bekymring om, hvorvidt unge tog for let på brugen af cannabis, og om dette var udtryk for en ny ungdomskultur, der manglede et moralsk kompas, og som ingen respekt havde for lovgivningen. **Med andre ord opstod der en stigende bekymring for udviklingen af en ungdomskultur, hvor man eksperimenterede med både legale og illegale rusmidler i en problematisk grad, og hvor også fuldskabsorienteret druk og generel grænseoverskridende adfærd var blevet den nye norm.** Det interessante er, at samtidig med disse udviklinger begynder man at anskue cannabisbrugere som 'rationelle' forbrugere, dvs.

forbrugere, der træffer et valg, men dog 'dårlige' eller 'afvigende valg'. Denne opfattelse af cannabisbrug som 'afvigende' ligger også til grund for argumentationen i den narkotikastrategi, Kampen mod Narko, der kommer i 2003. Denne strategi var fyldt med ny retorik såsom 'nultolerance', 'afskrækkelse' og 'respekt for loven'. Som følge af denne nye narkotikastrategi ændres lovgivningen, således at besiddelse til eget forbrug ikke længere fritages for straf, hvorved den tidligere sondring mellem bruger og sælger også ophæves. Besiddelse af cannabis til eget forbrug straffes nu med minimum en bøde og en plet på strafteattesten. I denne periode opstår således en ny forståelse af cannabisbrug som en lovovertrædelse og dermed også som et 'afvigende valg'.

Opfattelsen blev, at cannabisbrugere bidrager til den organiserede, banderelaterede kriminalitet

Selvom der i Danmark har været fokus på import af cannabis som organiseret kriminalitet siden 1960'erne, og der hele tiden har været et ønske om at slå hårdt ned på denne kriminalitet, så sker der et skifte i opfattelsen af cannabisbrugernes rolle i forhold til den organiserede kriminalitet i starten af 00'erne. Tidligere skelnede man klart mellem importørerne/sælgerne og brugerne af cannabis. Mens førstnævnte blev set som bagmænd og 'pushere', der lukrerede på at tilskynde andre til at "misbruge" cannabis, så blev sidstnævnte ofte set som sociale tilfælde, dvs. en art ofre for andres pres. Politiet og myndighederne så det derfor som deres primære opgave at gå efter 'de store fisk', dvs. dem, der importerede og tjente penge på andres "misbrug" af cannabis. **Med Kampen mod Narko begyndte man imidlertid også at gå efter cannabisbrugere, som nu ikke længere blev set som ofre for andres pres, men derimod i stigende grad som aktive 'købere', 'kunder' og som det økonomiske grundlag for den organiserede kriminalitet.** Cannabisbrugere bliver med andre ord rammesat som nogle, der gennem deres afvigende forbrugervalg er medansvarlige i at drive den organiserede cannabis-kriminalitet frem i Danmark. På denne baggrund er købere af cannabis i stigende grad blevet målet for politiets indsatser.

Cannabisbrug som (potentielt) sundhedsskadeligt og dermed risikofyldt

Parallelt med forståelsen af cannabisbrug som et kriminalitetsproblem har der også siden slutningen af 1990'erne været fokus på cannabisbrug som et helbredsproblem og som en risikofaktor.

Siden 1990'erne er cannabis blevet italesat som særligt risikofyldt for unge, eftersom brugen af cannabis kan give helbredsskader (som fx psykoser), sociale og indlæringsmæssige problemer, og fordi brugen af cannabis menes at kunne føre til brug af andre mere farlige illegale rusmidler. Cannabis anskues i denne sammenhæng som en 'risikofaktor', og unge, der bruger cannabis, beskrives ofte som værende 'i risiko'. De er (endnu) ikke afhængige, har (endnu) ikke indlæringsvanskeligheder, og de bruger (endnu) ikke andre illegale stoffer end cannabis. Men risikoen for, at alt dette kan ske, er til stede. Udover at blive italesat som 'i risiko' så bliver unge også italesat som 'risikoudsatte'. Det vil sige, at selvom unge ikke selv bruger cannabis, så er de udsat for risiko, når andre unge bruger cannabis. Cannabisbrug antages således at være en potentiel 'smittekilde', idet unge, der bruger cannabis, kan inspirere andre unge til også at begynde, hvilket kan øge sidstnævntes risiko for at droppe ud af skolen. Unge, der bruger cannabis, udsætter således ikke blot sig selv for risici, de anskues i stigende grad også som en risikokilde for andre. På denne baggrund har en række ungdomsuddannelser taget 'nultolerancepolitikken' til sig og lavet regler om, at cannabisbrug og det at være påvirket af cannabis på skolerne sanktioneres med hjemsendelse eller bortvisning. Dette gøres for at beskytte den ikke-cannabisbrugende del af eleverne på ungdomsuddannelserne.

Cannabis som medicin

Over de senere år bliver cannabisbrug også italesat som medicinsk brug. Dette har medført et skift i betragtningen af cannabis fra ulovligt stof til en lovlig, medicinsk substans. Selvom cannabis til medicinsk brug har været tilladt mange andre steder i verden i årtier, er der først i 2018 indført forsøg med medicinsk cannabis i Danmark. Det betyder dog ikke, at cannabis ikke tidligere er blevet brugt som medicin herhjemme. Det er det, men det har været ulovligt at gøre det. Alligevel har det været nemt at finde information om medicinsk brug af cannabis på internettet. Fx deler mange erfaringer om, hvilke lidelser og bivirkninger af anden medicin – som fx cancerbehandling – cannabis kan være med til at lindre. Der har også været let adgang til information om virkningen af forskellige aktive stoffer i cannabis, især virkningen af CBD (Cannabidiol) og THC (Tetrahydrocannabinol – et af de væsentligste psykoaktive stoffer i cannabisplanten) på forskellige lidelser, samt om, hvordan man finder produkter såsom cannabisolie eller -frø samt udstyr

til selv at dyrke til medicinsk brug. På trods af det nye forsøg med medicinsk cannabis er der stadig mange, der bruger cannabis medicinsk uden at få det udskrevet af en læge. En væsentlig grund hertil er, at forsøget udelukkende inkluderer særlige lidelser, fx sklerose eller patienter i kemoterapi. Italesættelsen af medicinsk brug af cannabis er tæt knyttet til opfattelsen af dem, der bruger det, som 'patienter', der får 'lovlig medicin', og ideen om, at disse skal beskyttes mod det illegale cannabismarked. Derfor er medicinsk brug af cannabis typisk italesat som væsensforskelligt fra det rekreative brug, der er 'illegalt' og 'nydelsesorienteret'. Der er dog i praksis gråzoner, eftersom mange, der bruger cannabis som medicin, opfatter sig selv som patienter, men stadig må på det illegale marked, da deres lidelse ikke er inkluderet i det legale forsøg.

Fremtiden for dansk cannabispolitik peger i forskellige retninger

Dansk cannabispolitik består af en række politikdomæner, som hver er karakteriseret ved forskellige forståelser af cannabis, 'problemet' og cannabisbrugerens. Italesættelsen af cannabisbrug som sundhedsskadeligt og risikofyldt er den opfattelse, vi fx ser udbredt inden for sundheds- og forebyggelsespolitikken, mens italesættelsen af cannabis som medicin primært er udbredt inden for det, man kunne kalde for det medicinske felt. Selvom diskussioner om cannabis som en smertelindrende substans har fyldt meget i de senere år, så har disse ikke generelt ændret dansk cannabispolitik. I Danmark er de forskellige cannabisrelaterede politikområder stadig i høj grad farvet af den overordnede nultolerancepolitik og særligt af de senere års italesættelse af cannabisbrug som et organiseret kriminalitetsproblem. **Dette har betydet, at mens flere lande i disse år ændrer deres cannabispolitik i en mere liberal retning, hvor man fx afkriminaliserer cannabis til eget forbrug, og hvor medicinsk cannabis kan tildeles en lang række både psykiske og fysiske lidelser, så synes Danmark på et overordnet plan at bevæge sig i den modsatte retning.** Væk fra en historisk liberal tilgang og i retning af en mere repressiv tilgang. Hvordan dansk cannabispolitik vil udvikle sig i fremtiden, er derfor svært at forudsige, især fordi flere meningsmålinger de senere år har peget på, at der i befolkningen er et lille flertal for en mere lempelig cannabispolitik, mens dette ikke er tilfældet blandt et markant flertal af politikerne i folketinget.

*Artiklen er baseret på en engelsksproget artikel af forfatterne, hvori kilderne til artiklen også kan ses. Referencen er: Søgaard, T. F., Nygaard-Christensen, M., & Frank, V. A. (2021). Danish cannabis policy revisited: Multiple framings of cannabis use in policy discourse. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, s. 1-17*

